

- INGENTING ER STØRRERE ENN HAVET

Wilhelmsens rederi og Tønsbergs Blads skipslister på syttitallet spilte en viktig rolle for Vidar Helgesens videre seilas gjennom livet.

DET BLE begynnelsen på noe som nådde et foreløpig høydepunkt i april i fjor. Da ble han utnevnt til regjeringens spesialrepresentant for det internasjonale høynivåpanelet for bærekraftig havøkonomi. I praksis betyr det at Vidar Helgesen er Norges ambassadør til de 71 prosentene av jordoverflaten som er dekket av sjøvann.

- Min interesse for verden ble vakt da jeg som gutt leste skipslistene på side to i Tønsbergs Blad. Der sto Wilhelmsens skipsanløp verden over oppført. Jeg leste listen for å se hvor skipene befant seg, og det åpnet blikket mitt for verden, forteller han.

Da fikk han forståelse for skipsfartens betydning både internasjonalt, nasjonalt og lokalt.

Lokalt hadde rederiet gitt Wilhelmsenhalten, hvor han spilte håndball og fotball, og sjømannsboligene i nærheten av badeplassen hans i Vestskogen.

INTERESSEN FOR verden ble ikke mindre av at han ledet Operasjon dagsverk ved Nøtterøy videregående skole. Det førte igjen til at han i to år ledet Operasjon dagsverk nasjonalt. Senere har han, blant mye annet, vært ulveminister, men det skal vi komme tilbake til.

På veien ble han jurist og var en kort tid advokatfullmektig. Så var han rådgiver for Astrid Nøklebye Heiberg da hun var president for henholdsvis Norges Røde Kors og den internasjonale Røde Kors-organisasjonen.

Fredsmeidler på Sri Lanka har han også vært, samt statssekretær i Utenriksdepartementet og en periode sjef for den internasjonale demokratiorganisasjonen IDEA i Stockholm.

Så ble han EU-minister og stabssjef ved Statsministerens kontor. Det varte til det skjedde rokeringer i Solberg-regjeringen. Da ble den ikke lenger så unge Helgesen miljøminister.

Det skjedde nye endringer i regjeringen, og Venstre ville ha ministerposten hans. Det var sist vinter, og den skiglade Nøtterøy-mannen mistet den sorte Mercedes-en og fikk plutselig masse tid til å gå på ski i Nordmarka.

MEN DET varte ikke lenge, for Helgesen hadde langt på vei lagt forholdene til rette for at noe slikt kunne skje. Allerede høsten før holdt han tale i Ola Elvestuens 50-årsdag og overrakte et bilde av «det jeg vet Ola aller mest ønsker seg fra meg, nemlig nøkkelen til statsrådskontoret i Klima- og miljødepartementet».

Samme høst hadde den daværende miljøministeren vært på en havkonferanse på Malta. Allerede som miljøstatsråd var han opptatt av en nullvisjon for plast i havet.

Under en frokost med en gruppe internasjonale havekspert og med, blant andre, prinse-

ne Charles og Albert til stede, fikk han ideen om en gruppe som kunne drøfte hav og havspørsmål i et overordnet perspektiv.

Vidar Helgesen drøftet det med lederen for frokostgruppen på Malta, og de ble enige om at Erna Solberg burde ta initiativ til et slikt panel.

Samme kveld sendte miljøministeren en mail til den norske statsministeren, som svarte nærmest umiddelbart: «Spennende!».

DET KUNNE Helgesen meddele gruppen ved neste morgens frokost. De øvrige frokostdeltakerne var sterkt imponert over effektiviteten i norsk statsforvaltning.

Den daværende miljøministeren er fornøyd med at han bidro til å få verdens nasjoner til å samle seg om en nullvisjon om plast i havet. Han tok det ikke engang opp i regjeringen, før han fikk gjennomslag ute i verden.

- Man må ikke være statsråd for å påvirke det som skjer i verden. Man må være de riktige stedene, sier havambassadøren, som normalt har et pragmatisk forhold til verden. Med et mulig unntak når det dreier seg om ulv. Det kan bli vel anstrengende.

DEN NORSKE regjering bevilget 180 millioner kroner til havprosjektet, og snart var det praktiske arbeidet i gang med sekretariat i London og i Oslo og, ikke minst, et panel med 14 stats- og regjeringssjefer og med varm velsignelse fra FN's generalsekretær, portugiseren António Guterres.

De 14 landene er Australia, Canada, Chile, Fiji, Ghana, Indonesia, Jamaica, Japan, Kenya, Mexico, Namibia, Norge, Palau og Portugal. Øystaten Palau er et av verdens minste land, men kanskje det som er mest utsatt for at havnivået stiger.

PANELETS TO ordførere er statsminister Erna Solberg og Tommy Remengesau jr., som er president for republikken Palau.

Som norsk spesialutsending leder Vidar Helgesen arbeidet med havpanelet. Hver av de 14 i panelet har sin egen spesialutsending, og den gruppen leder Helgesen. Internt omtales den spøkefullt som sherpagruppen.

Helgesen har kontor i Oslo, hvor han bor med kone og to døtre.

I saker som angår arbeidet i havpanelet, rapporterer han direkte til Erna Solberg.

ØYENE VIL vite hva Nøtterøys spesialutsending til havet er opptatt av akkurat nå.

- Havpanelet skal legge fram en rapport i 2020. For tiden arbeider vi mye med forskningen som skal ligge til grunn for den rapporten. I år handler mye om forholdet mellom hav og klima. I september i år har FN's generalforsamling pekt ut klima som hovedsak, og da skal også Erna Solberg og hennes panel ha sitt neste møte, sier Helgesen som leder arbeidet med rapporten.

- Havet er vårt største karbonlager, sier han, for riktig å understreke hvor avgjørende arbeidet i panelet er.

- Mye mer kan gjøres; for eksempel med

plantning av tareskog på havbunnen, utbygging av vindkraft til havs, og skipsfarten kan bli mye grønnere. Hvis vi skal nå FN's bærekraftsmål i 2030, og hvis vi skal leve av det havet produserer, må vi ta vare på havet. Det er ingen motsetning mellom å ta vare på og å høste. Skal det lykkes, må samarbeidet mellom politikk og havforvaltning bli bedre. I Norge er vi ganske gode på det, men det er mange land som ikke er kommet så langt.

VIDAR HELGESEN tenker litt høyt rundt torsk og hummer i Oslofjorden. Begge artene er så å si borte. Men det er det mulig å snu. Naturen er så viselig innrettet at om vi oppretter hummerreservater, kommer ikke bare hummeren, men kanskje også torsken, tilbake. Han vil helst slippe tiltak med full stopp, men ønsker seg god forvaltning slik at vi kan hygge oss med fiske av både hummer og torsk.

Det er egentlig svært få land ute i verden som har noe som minner om orden på fiskesakene. Ikke engang alle EU-land har det. Han sier vi ikke skal så langt tilbake før Norge hadde overfiske og dårlig forvaltning. Nå begynner det å bli orden.

- Hvis vi lar hver havnæring bare drive på med sitt, vil det gå galt. Man må se det hele i sammenheng, og vi må ha arealplanlegging slik vi har på land. Skipsfart, olje, gass og verneområder må hver få sin plass. Og det samlede fotavtrykket fra næringene må ikke bli større enn det økosystemene i havet tåler.

MENS ERNA Solberg leder panelet, leder Vidar Helgesen selve prosessen. Det er ikke småtteri for noen av dem, når det dreier seg om et organ som skal foreslå for verden hvordan vi skal håndtere havet for å sikre oss en god framtid.

Å SAMLE 14 stats- og regjeringssjefer er ikke enkelt. Det skjer bare noen få ganger i løpet av perioden. Derfor er de 14 spesialoppnevnte representantene så viktige. De treffes ofte til møter og telekonferanser. Der tar de opp struktur på rapporten, behov for forskning og hvilke underrapporter de skal bestille. Og de skal ikke minst diskutere hvilke reformforslag som fortjener plass i rapporten.

Det er ingen liten organisasjon, men så er jo havet gigantisk. Bak seg har de et internasjonalt sekretariat i London og en ekspertgruppe med 40 verdensledende forskere. I tillegg kommer et rådgivningsnettverk med drøyt 100 ledere fra næringsliv, internasjonale organisasjoner og internasjonal miljøbevegelse.

Lederen for sekretariatet rapporterer til Vidar Helgesen. Han har igjen en gruppe på fem personer som arbeider med prosjektet og ikke minst koordinerer det i hverdagen. Det er høyst nødvendig, for bare i Norge er de fleste departementene involvert i arbeidet.

- **DET** første suksessmålet er at flest mulig av verdens land kommer i gang med å forbedre sin kystforvaltning. Det er viktig fordi 90 prosent av ressursene i havet er innenfor enkeltlands økonomiske sone. Ressursene er nær

EN HAVETS MANN: Vidar Helgesen samarbeider tett med de fleste departementene, men har kontor plass i Utenriksdepartementet. I sitt havprosjekt rapporterer han direkte til statsminister Erna Solberg.

FOTO: SVEN OTTO RØMCKE

land, og miljøproblemerne er også størst der. Ikke glem at 80 prosent av forurensingen i havet er fra land. Her hjemme gjelder det å sikre at Norge, uavhengig av politiske svingninger, kan ha en ambisiøs klimapolitikk og ambisiøse klimamål.

Selv er han fornøyd med å ha fått drevet igjennom at Norge skal gjennomføre klimapolitikken i fellesskap med EU, med samme ambisiøse klimamål og EUs strenge kontrollregime.

- DET er mange utfordringer på veien. De aller fleste store havnasjoner er ikke med. Vi forsøker å få andre havnasjoner til å samspille. Det går riktig vei, og vi har igangsatt samarbeid med land som Kina, India og Brasil som alle har tatt initiativ i retning av bedre havforvaltning.

Det er ikke for ingenting at Palau deler ledervervet med Erna Solberg. Verdens minste land risikerer å forsvinne hvis havnivået stiger mer. Da er det kanskje en trøst å stå skulder ved skulder med store Australia, som deler Palaus bekymring.

Det er illustrerende at Storbritannias nye ambassadør til Norge, Richard Wood, hadde en klar oppfatning om hvem han burde møte først. Det var Vidar Helgesen. Trolig leverte han sine akkreditiver hos kongen før det.

UNDER SAMTALEN med Øyene setter havambassadøren den utsendte på en liten prøve: - Vet Øyenes mann hva som er verdens største havnasjon?

Det ble pinlig stille. Fra stranden på Tjøme kan det jo se ut som om det er Norge. Men det er heller ingen av verdens virkelig store land. Riktig svar er Frankrike med Stillehavsoyene. Det blir mye ut av havsonene rundt de utallige øyene under fransk overhøyhet.

Og for den som ikke har tenkt over det: Stillehavet er så stort at all verdens landmasse ville fått plass der.

- Vi nordmenn har en tendens til å tro at vi er dyktige til det meste. Hvordan blir vi oppfattet i havmiljøet?

- Hovedinntrykket er at de ser på Norge som et land som forvalter sitt hav og sitt pund på en måte som gjør at vi er verd å lytte til. Vi er et lite land, men vi er den fjerde største havnasjonen i verden hvis vi tar med olje, gass, fiske, teknologi, vind, oppdrettsnæringen og grønn skipsfart. Vi har forskere i verdensklasse, og om noen år har vi 70 utslippsfrie ferger langs norskekysten. Dessuten er nordmannen Peter Haugan leder for Unescos oseanografiske kommisjon. Norge har i tillegg noen av de største selskapene i verden på disse områ-

dene. Og vi har ikke bare en statsminister som er opptatt av havet. Vi har også en forvaltning, en forskning og et næringsliv som er opptatt av havet. Så er det noen som tar opp hvalfangsten. Der driver vi kunnskapsbasert forvaltning, og vi har rett i at det vi gjør, er bærekraftig. Noen tar også opp at vi er en av verdens største produsenter av olje og gass, og samtidig vil vi ha en rolle innen miljø. Du kan godt si at det er et paradoks, men det som kommer til å avgjøre hvor raskt oljealderen tar slutt, er etterspørselen. Der viser Norge vei med elbil-politikk, elferger og en mindre omtalt sak: oljesjonesjonen Norge blir neste år det første landet som forbyr oljefyring!

- MED så mange forskjellige stillinger bak deg og oppgaver på så mange fronter, hva er du egentlig?

- Først og fremst en som prøver å få ting til å skje. Det finnes tre typer mennesker: De som får ting til å skje. De som ser på det som skjer. De som lurar på hva som skjedde. Jeg er blitt karakterisert som en politiker som ikke synes så mye, men som får ting til å skje. Det gjelder for så vidt nå med verdenshavene, sier Helgesen som synes det er hyggelig at DN's politiske redaktør, Kjetil B. Alstadheim, har sett det og tok det opp i en kommentar for ikke så lenge siden.

- HVORDAN vil du sammenfatte din ulvetid?

- Jeg la veldig vekt på at en statsråd må forholde seg til loven og til internasjonale konvensjoner. Utgangspunktet i norsk lov er at det er forbudt å skyte ulv. Unntak må kunne begrunnes etter loven. Den er tydelig, og jeg var opptatt av å følge den loven. Men så var Stortinget opptatt av at det også har vedtatt bestandsmål for ulven. Det ga en sterk konflikt mellom deler av Stortinget og meg og delvis også med eget parti om forholdet mellom lov og politikk. Egentlig dreide det seg om at Stortinget var uenig med seg selv, og jeg havnet midt i uenigheten. Stortinget insisterte på at vedtak som ikke hadde lovs kraft, skulle gå foran vedtak med lovs kraft. Det ble en erfaring med å stå i en storm med en viss tyngde. Det var jo den mest konfliktfylte saken ikke bare på mitt område, men i norsk politikk overhodet, gjennom tre hele måneder. En ganske bisarr følelse, sier han rundt to år senere. Men legger så til: - Vi har det relativt godt her i landet når en sak som denne kan bli den viktigste saken i norsk politikk for nordmenn og for norske folkevalgte i tre måneder.

- Kunne du gjort annerledes?

- Jeg burde forberedt Høyres og andre stortingsgrup-

per bedre før jeg la fram min overprøving av rovvilt-nemndenes vedtak. Men bråk ville det blitt uansett.

VIDAR HELGESEN har en bror og en søster med familier på Nøtterøy og en bror med familie på Eik. Han er litt på Nøtterøy i familiesammenheng, men det blir mindre. Og så har han noen gode venner som han stundom besøker.

- Det er alltid hyggelig å være på Nøtterøy om sommeren, og jeg forsøker å bade i havet. Da konstaterer jeg at vannet ser mye renere ut enn da jeg vokste opp, sier han.

Har havambassadøren noen tanker om hva han skal gjøre når han har reist fra seg og løst et antall av klodens problemer? Det har han ikke, og det vil han ikke ha. Men han har to idealer.

- Astrid Nøklebye Heiberg har vært en form for mentor for meg. Hun har et valgspår som jeg støtter fullt og helt: «Man skal aldri bestemme seg for hva man skal bli når man blir stor.» Og så har jeg et ideal i den amerikanske oseanografen Sylvia Earle. Hun er en ivrig miljøforkjemper og har dykket dypere i havet enn de fleste andre kvinner. Derfor omtales hun med respekt som Her Deepness. I en alder av 83 år er hun stadig på farten for havet og miljøet. Når det er sagt, er det viktig for meg å bruke mine erfaringer innenfor det internasjonale feltet, og der vil jeg gjerne gjøre noe på miljø- og bærekraftsområdet. Jeg har jobbet mye med krig og fred, og der er det ikke så lett å få til noe slik verden ser ut i dag. Når det gjelder klima og miljø er det derimot mulig å få til noe på tvers av sikkerhetspolitiske konfliktlinjer. Det er dypt meningsfylt. Sånn sett var jeg klar for større oppgaver da det var slutt i Miljøverndepartementet. Og ingenting er større enn havet!

I 1991 forsøkte psykiater, professor og politiker Astrid Nøklebye Heiberg å bli Oslos ordfører. Hun fikk rekordmange personlige stemmer, men ble ikke ordfører.

I en rapport etter valget skrev hun at hun fikk som rådgiver «en liten krølltopp fra Unge Høyre, Vidar Helgesen, en av de aller største begavelser Nøtterøy har fostret - og i Høyre-kretser vil ikke det si lite».

Undertegnede hadde gleden av å samarbeide med Helgesen og Nøklebye Heiberg i den perioden. Det betyr at Øyenes løsarbeider har kjent regjeringens havambassadør i 28 år. Og slikt bør man jo opplyse om i en skikkelig avis.

SVEN OTTO RØMCKE